

Σπυρίδων Τρικούπης

Λόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν Καραϊσκάκη

(Ἐξεφωνήθη ἀντίπερα τοῦ Πόρου τὴν 24 Ἀπριλίου 1827)

Ἀπό: Νεοελληνικὴ Ρητορεία, Κωνστ. Τσάτσου (ἐπιμ.), Ἐκδόσεις Δαίδαλος, Ἀθήνα 1999.

<http://www.myriobiblos.gr>

«Ὅρη τὰ ἐν Γελβουὲ μὴ καταβάτω δρόσος καὶ μὴ ὑετὸς ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἀγροὶ ἀπαρχῶν» (Βασ. Δευτ. Κέφ. Α').

ΑΥΤΑ ὀδυρόμενος ἔλεγεν ὁ Δαυΐδ, ὅταν ἦλθεν εἰς αὐτόν, καθήμενον εἰς Σικελάγ, μετὰ τὴν φθορὰν τῶν Ἀμαληκῶν, ἄνθρωπος Ἀμαληκίτης ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ Σαούλ, ὅλος καταξέσχισμένος καὶ χῶμα ἔχων εἰς τὴν κεφαλὴν του, καὶ ἀνάγγειλε τὸν θάνατον τοῦ Σαούλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν.

Δροσιά, λέγω καὶ ἐγώ, δροσιά καὶ βροχὴ νὰ μὴ πέσουν πλέον παρὰ τὸ Φάληρον, καὶ ἀπαρχὰς νὰ μὴ δώση ἢ γῆ ἐκεῖνη. Εἰς τὴν γῆν ἐκεῖνην ἔπεσεν ὁ δυνατός, ὁ κοῦφος ὑπὲρ ἀετοῦς καὶ ὑπερ λέοντας κραταιός, ὁ δυνατός, τοῦ ὁποίου ἢ ρομφαία δὲν ἐστρέφετο εἰς τὴν θήκην τῆς πρὶν βαφῆ μετὰ τὸ αἷμα τῶν πληγωμένων, ἢ πρὶν ἀλειφθῆ μετὰ τῶν δυνατῶν τὰ παχέα σπλάγχνα.

Κλαύσατε, θυγατέρες τῆς Ρούμελης, τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη• κλαύσατε, θυγατέρες τῆς Ρούμελης, τὸν θάνατον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος καταταχθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀδελφῶν σας, ἐλάμπρυνε τὸ ἀύχμηρόν πρόσωπόν σας, σὰς ἔβγαλε τὰ πένθιμα φορέματα, σὰς ἔνδυσε λαμπρὰ καὶ ἔτρεχεν ἀκάματος τὴν τωρινὴν ἀνοιξὶν εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Ὑμηττοῦ διὰ νὰ κόψη εὖοσμα ἄνθη καὶ νὰ στεφανώσῃ τὰς παρθενικὰς κεφαλὰς σας. Ἀλλὰ τί προσκαλῶ μόνον τὰς θυγατέρας τῆς Ρούμελης εἰς κλαθμούς; πῶς νὰ μὴ κλαύσωμεν ὅλοι; πῶς νὰ παρηγορηθῶμεν διὰ τὸν θάνατον τοιοῦτου ἀνδρὸς;

Μεταφέρω τὸν νοῦν μου εἰς τὴν πρὸ ἐνὸς χρόνου ἀξιοθρήνητον καὶ τρομερὰν τῆς πατρίδος κατάστασιν τὸ νέφος βλέπω τοῦ δουλικοῦ σκότους ξαπλωμένον ἀπὸ τὰς ἄλλοτε λαμπρὰς καὶ τότε ζοφωμένας κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους, καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς. Τὸ νέφος τοῦτο ἐσκέπαζεν ὡς μαῦρος μανδύας τὸ νεκρικὸν κρεββάτι τῆς Ρούμελης• μακρὸν καὶ βαθὺ σκότος ἐσύρετο κατόπι τοῦ νεκρικοῦ αὐτοῦ μανδύου καταπυκνωμένον, καὶ ἐφοβέριζε νὰ πέσῃ ὅλον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Πελοποννήσου, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν εἶχεν ἀποσβολωμένην ἢ Αἰγυπτιακὴ ὁμίχλη.

Πάντη ἐναντίαν τῆς νεκρικῆς ἐκείνης σκηνῆς ἔχω σκηνὴν σήμερον πρὸ ὀφθαλμῶν μου. Φῶς ἐλευθερίας, φῶς δόξης βλέπω σήμερον χυμένον ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς. Τὸ φῶς τοῦτο τῆς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐνυπῆρχεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ρουμελιωτῶν, ἀλλὰ δὲν ἐχύθη εἰς τὴν σκοτισμένην ἐκείνην γῆν παρὰ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς δεξιᾶς τοῦ Καραϊσκάκη. Αὐτός, διασκορπισμένα τὰ παλληκάρια τῆς Ρούμελης τῆδε κακεῖσε, ἐκδίκησιν πνέοντα καὶ αἷμα ἐχθρῶν διψῶντα, διότι μολυσμὸς δουλείας δὲν ἐξαλείφεται παρὰ μετὰ αἷμα, τὰ ἐσύναξε καὶ τὰ ὠδήγησε πάλιν εἰς τὸ στάδιον τῆς πολεμικῆς καρτερίας γινόμενος ὁ ἴδιος αὐτὸς τὸ παράδειγμα εἰς δεκάμηνον διάστημα τῆς πολεμικῆς αὐτῆς καρτερίας. Παντοδαπὰς ἐλλείψεις ἔπασχε τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του στρατόπεδον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ποτὲ εἰς διάλυσίν του δὲν τὰς ἐπρότεινε, ποτὲ δὲν ἐγόγγυσε διὰ τὰς πολυειδεῖς του κακουλίας καὶ ταλαιπωρίας, ποτὲ δὲν ἐνέδοσεν εἰς ὅσους πειρασμοὺς διὰ τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο ὑπέπεσε• σεμνυνόμενος δικαίως εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τῆς ἀρχηγίας, μετὰ τὸ ὁποῖον ἢ Κυβέρνησις του τὸν ἐτίμησε, ποτὲ δὲν ἐνόμισεν ὅτι αὐτὸ μόνον ἤμποροῦσε νὰ τὸν λαμπρύνῃ• ἤξευρεν ὅτι τὰ ἔργα μόνον εἶναι ἢ λαμπρότης• ὅθεν ἄξιος τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος ἐφαίνετο διὰ τῶν ἔργων του• ἄτρομος πάντοτε εἰς τοὺς πολέμους ἄτρομώτερος πολὺ ἐφάνη καθ' ὃ διάστημα ἦτον ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τὴν

στερεὰν Ἑλλάδα στρατευμάτων• τότε εἶχε ψωμί καὶ αὐτὸς ὅταν εἶχον καὶ οἱ ἀγαπητοὶ τοῦ Ἑλλήνες• ἡ κλίνη του ἦτον κλίνη ἀπλοῦ στρατιώτου• πρωταγωνιστὴς ἐπαρουσιάζετο, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγῶνος ὅλην τὴν ἀπέδιδεν εἰς ἄλλους, ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν παλληκαριὰν ὡς παλληκάρη καὶ ὁ ἴδιος, τὴν ἐτιμοῦσεν ὅπου τὴν ἔβλεπεν καὶ τὴν ἀντάμειβε πλουσιοπάροχα• τοὺς γνωστοὺς διὰ τὴν ἀνδρείαν τοὺς ἔκραζε κατ' ὄνομα ὅταν ἐξεσπάθωνεν ἐν καιρῷ μάχης διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἔβγανε τὰ πιστόλια του ἀπὸ τὴν μέσην του καὶ μὲ αὐτὰ εἰς ἀνταμοιβὴν παλληκαριᾶς ἐστόλιζε τοῦ παλληκαριοῦ τὴν μέσην ἔλυε τὴν ζώνην του καὶ ἔδιδεν εἰς τὰς ἀνάγκας του πολέμου καὶ τὸ ὕστερον νόμισμά του. Ἴδού, Ἑλλήνες, ὅσα χαρακτηρίζουν τὸν ἄξιον ὁδηγὸν στρατευμάτων, ἴδου ὅσα λαμπρύνουν τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τῆς ἀρχηγίας, ἴδου ὅσα ἀπαθανατίζουν τὸν πολεμικὸν καὶ ἀποκατασταίνουν τὸν στρατηγὸν ποθητὸν εἰς τὸν στρατιώτην, σεβαστὸν εἰς ὅλον τὸ ἔθνος του, καὶ φημισμένον εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Πῶς λοιπὸν ὅλοι νὰ μὴ κλαύσωμεν; πῶς νὰ παρηγορηθῶμεν διὰ τὸν θάνατον τοιοῦτου ἀνδρός;

Τοιαύτη ἐστάθη ἡ διαγωγὴ τοῦ πατριώτου Καραϊσκάκη εἰς τὸ διάστημα τῆς δεκαμήνου ἀρχηγίας του• ἀλλ' ἡ τελευταία ὥρα τῆς ζωῆς του, ἡ ὥρα, ἡ ὁποία ἀνακαλύπτει ὅλον τὸν ἄνθρωπον κρυπτόμενον πολλάκις ἐν ὄσῳ ζῆ, τοῦ ἐπισφραγίζει τὴν ἀληθινὴν δόξαν καὶ τοῦ στένει τρόπαιον ἀκόμη μονιμώτερον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ἀξιοσύνη του ἔστησεν εἰς Ἀράχωβαν. Ἀκούσατε, στρατιωτικοί, ἀκούσατε πολῖται τῆς Ἑλλάδος, ἀκούσατε φιλέλληνες καὶ φιλάρετοι Εὐρωπαῖοι τὰ τῆς τελευταίας ὥρας του.

Θανατηφόρα πληγωμένος ἐφέρθη εἰς τὸ πλοῖον (τοιαῦται εἰδήσεις ἦσαν καθ' ἣν ὥραν ἐξεφωνήθη ὁ λόγος) τοῦ μεγάλου στολάρχου τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ λάβῃ τὴν δυνατὴν ἰατρικὴν περιποίησιν• γυμνασμένος ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὸ σπάθι καὶ εἰς τὸ τουφέκι, εἰδήμων τῆς φύσεως τῶν πληγῶν ἐγνώρισε μόνος του ὅτι ἡ βοήθεια τῆς ἰατρικῆς δὲν θὰ ἴσχυεν, ὅτι ἡ μεγάλη περιποίησις τοῦ στολάρχου δὲν θὰ ἐχρησίμευεν, καὶ ὅτι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἦτον ἐγγύς. Μὲ πνεῦμα τότε ἀτάραχον, μὲ πρόσωπον γαληνὸν καὶ μὲ φωνὴν κατανυκτικὴν ὠμίλησε πρὸς τοὺς περιεστώτας ὄπλαρχηγούς, παρόντων καὶ τοῦ μεγάλου στολάρχου καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸν ἕξης τρόπον•

«Μέγα βάρος μὲ ἐπεφόρτισεν ἡ πατρις μου• μὲ δέκα μηνῶν δεινοὺς ἀγῶνας ἐπλήρωσα τὸ χρέος μου• δὲν μὲ ἔμενε παρὰ ἡ ζωὴ• ἴδου θυσία τῆς πατρίδος καὶ ἡ ζωὴ μου• εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν ἐχρεωστοῦσα, εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν ἀποδίδω• ἀποθνήσκω• οἱ στρατιῶται μου ἂς τελειώσουν τὸ ἔργον μου, ἂς μοῦ ἐλευθερώσουν τὰς Ἀθήνας»•

Αὐτὰ εἶπε καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας τοῦ πλαστοῦ του. Τίνος καρδιὰ δὲν καταλύγεται εἰς τοιοῦτον ἄκουσμα; πῶς νὰ μὴ κλαύσωμεν ὅλοι; πῶς νὰ παρηγορηθῶμεν διὰ τὸν θάνατον ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἀποθνήσκει, καὶ τὸ ὄνομα τῆς γλυκυτάτης πατρίδος ἀκόμη τὸ τραυλίζουν τὰ νεκρωμένα χεῖλη του;

Ἀλλὰ εἰς ἄνδρας ἀποθνήσκοντας διὰ τὴν πατρίδα εἶναι πολὺ δεκτότεροι ἀπὸ τοὺς κλαυθμοὺς αἱ πράξεις ὑπὲρ πατρίδος διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐθουσιάσθησαν, καὶ τῆς ὁποίας καὶ ξεψυχοῦντες εἶχαν εἰς τὸ στόμα τὸ ἅγιον ὄνομα. Ναί• αἱ πράξεις, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐδόξασαν ζῶντας, αὐταὶ καὶ μετὰ θάνατον τοὺς εὐχαριστοῦν πραττόμεναι κατὰ μίμησίν των• αὐταὶ ἀναβαίνουν ὡς θυμίαμα εἰς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, ὅπου, φοροῦντες οἱ ἀοίδιμοι αὐτοὶ ἄνδρες τῆς ἀρετῆς τοὺς στεφάνους, κάθονται ἀκτινοβολοῦντες πλησίον τοῦ θρόνου τῆς θείας μεγαλειότητος.

Στρατιῶται τῆς πατρίδος οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς εὐρισκόμενοι! στρατιῶται, τοὺς ὁποίους ὁ Καραϊσκάκης ὠδήγησε τόσες καὶ τόσες φορές εἰς τὴν δόξαν ἐνθυμηθῆτε ὅτι δὲν ἐτρέχατε δι' ἄλλο μαζί του τόσον ἄφοβοι εἰς τοὺς κινδύνους, δὲν ἐχορτάσατε τὰ σπαθία σας μὲ τὰς σάρκας τῶν ἐχθρῶν εἰς Ἀράχωβαν καὶ εἰς Βελίτζαν, δὲν τοὺς ἀποδιώξατε αἰσχροῶς ἀπὸ Δίστομον καὶ Σάλωνα, παρὰ διὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴν ὑποδουλωμένην γῆν σας ἀπὸ τοὺς τυράννους σας. Κάθε κίνημά σας εἰς ἐλευθέρωσιν τῆς Ρούμελης, ἐλέγετε μόνοι σας, εἶναι ὀλισθηρόν, κάθε νίκη

ἀκαρποφόρητος, ἂν δὲν ἀρπάσετε ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων τὴν ἱερὰν τῶν Ἀθηναίων πόλιν. Αὐτὸ φωνάζοντες οἱ ἴδιοι ἐπαρουσιάσατε τὰ στήθη σας ἔμπροσθεν αὐτῆς τῆς πόλεως, προωρισμένης ἴσως ἀπὸ τὴν θεῖαν Πρόνοιαν διὰ νὰ γενῆ ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος. Εἰς πολλὰς καὶ δεινὰς περιπλοκάς μὲ τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς ἐμπλέχθητε• πείναν, γύμνωσιν, παγετοὺς ἐκαταφρονήσατε• πληγὴ ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν ἐγένετο τὸ σῶμα σας, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ στεφανώσετε τὰ ὑπέρλαμπρα ἔργα σας μὲ τῶν Ἀθηναίων τὴν διάσωσιν• ὁ ἀτρόμητος ἀρχηγὸς σας ὑπὲρ αὐτῆς τῆς πόλεως μαχόμενος ἀπέθανε, καὶ εἰς τὰ χῶματα τῆς ἰδίας αὐτῆς πόλεως ἔχυσε τὸ αἷμα του. Στρατιῶται παρόντες καὶ ἀπόντες! ἀκόμη τὸ αἷμα του ἀχνίζει. Χθὲς ἡ γῆ ἐπαράλαβε τὸ σῶμα του, σήμερον περιμένει ἀπὸ σᾶς τὰς ἐπιταφίους τιμὰς του• ἀπὸ σᾶς τὰς περιμένει, πλην τὰς περιμένει ὡς στρατιώτης ἀπὸ στρατιώτας, ὡς ἀποθανὼν ὑπὲρ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ μαχομένους ἀποφασιστικῶς ὑπὲρ Ἀθηναίων. Στρατιῶται! ἡ ἡχὴ τῶν ὑστερινῶν λόγων τοῦ ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη περιφέρεται ἀκόμη εἰς τὰς ἀκοὰς μας. Τελειώσατε, Συστρατιῶται, λέγει ὁ ἀρχηγὸς σας, τὸ ἔργον μου, ἐλευθερώσατέ μου τὰς Ἀθήνας, τὰς Ἀθήνας ἐλευθερώσατέ μου». Στρατιῶται! αὐτὴ εἶναι ἡ διαθήκη του• σεῖς εἴσθε οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης του• αὐτὴ εἶναι γραμμὴ μὲ τὸ χυθὲν ὑπὲρ πατρίδος αἷμα του, καὶ τὸ αἷμα του ἀκόμη ἀχνίζει, καὶ τὸ σῶμα του χθὲς ὁ τάφος τὸ ἐπαράλαβε. Στρατιῶται ! Τιμήσατε καθ' ὃν τρόπον ὁ ἴδιος σᾶς ἐπαράγγειλε τὴν μνήμην του• αὐτὸς ἀπέθανεν, ἀλλὰ τὸ παράδειγμά του ζῆ• ἀλλὰ τί λέγω τὸ παράδειγμά τοῦ ζῆ; Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἀοράτως μαζί σας, ἀλλὰ ὄχι πλέον πενιχρά, καταξεσχυσμένα καὶ δυσώδη ἐνδεδυμένος, ὄχι πλέον ἀρχμηρὸς ὡς ἐζοῦσε μαζί σας• αὐτὸς σᾶς παρουσιάζεται ἐνδυμένος τὸ χρυσοῦφαντον φόρεμα τῆς δόξης, τὸ φόρεμα τὸ ὁποῖον ἐνδύει τὸν στρατιώτην εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης ὁ ὑπὲρ πατρίδος θάνατος• αὐτὸς, Στρατιῶται! αὐτὸς, καθ' ἣν στιγμὴν ξεσπαθωμένοι κτυπήσατε τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηναίων, θὰ σᾶς παρουσιασθῆ ὡς ὁ ἰσχυρὸς ἄγγελος τῆς Ἀποκαλύψεως, καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένος νεφέλην, καὶ ἴρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός. Ναί• τοιοῦτος θὰ σᾶς παρουσιασθῆ, διότι τόση λαμπρότης περιχύνεται μετὰ θάνατον εἰς ὅποιον ἀποθάνει ὑπὲρ πατρίδος• αὐτὸν θ' ἀκούσετε ἐκείνην τὴν ὥραν ἐπαναλαμβάνοντα μεγάλη φωνῆ, ὅ,τι, καὶ ἐν ᾧ ἀνέβαινεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἔλεγε• Συστρατιῶται! τελειώσατε τὸ ἔργον μου, ἐλευθερώσατέ μου τὰς Ἀθήνας, τὰς Ἀθήνας ἐλευθερώσατέ μου...